

УДК 336.7

Потриваєва Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку та оподаткування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Агеєнко І. В., аспірант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ИСТОРИЧНИ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена теоретичним аспектам дослідження особливостей еволюції та етапів становлення лізингу, в тому числі і міжнародного, в економіках розвинених країн. Показана роль оренди і науково-технічного прогресу у формуванні механізму міжнародного лізингу. Встановлено, що міжнародний лізинг є механізмом як інвестування, так і фінансування. Представлена періодизація етапів становлення міжнародного лізингу в світовій економіці.

Ключові слова: міжнародний лізинг, оренда, інновації, міжнародні інвестиції, міжнародні фінанси.

Потриваєва Н. В., доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры учёта и налогообложения, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Агеенко И. В., аспирант, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТИ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА РАЗВИТИЯ ЛИЗИНГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Статья посвящена теоретическим аспектам исследования особенностей эволюции и этапов становления лизинга, в том числе и международного, в экономиках развитых стран. Показана роль аренды и научно-технического прогресса в формировании механизма международного лизинга. Установлено, что международный лизинг является механизмом как инвестирования, так и финансирования. Представлена периодизация этапов становления международного лизинга в мировой экономике.

Ключевые слова: международный лизинг, аренда, инновации, международные инвестиции, международные финансы.

Potryvaieva N., Doctor of Economics, Professor, the Head of the Scientific and Research Department, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Aheienko I., postgraduate, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

HISTORICAL ASPECTS OF FOREIGN EXPERIENCE OF DEVELOPMENT OF LEASING RELATIONS

The article is dedicated to the theoretical aspects of the researches in evolution and stages of leasing development including international leasing in the economy of foreign countries. International leasing is established to be a mechanism of investment and financing. The periods of stages of international leasing in the global economy is presented.

Keywords: international leasing, rent, international investments, international finances.

Постановка проблеми. Сьогодні для національних економік фактично всіх країн світу особливо гостро стоїть проблема залучення іноземних інвестицій, які є джерелом придбання, ремонту та модернізації основних засобів і впровадження новітніх технологій. Міжнародний лізинг є одним з таких засобів, специфіка якого полягає в тому, що він одночасно є механізмом як інвестування, так і фінансування. Така комбінація дає можливість для компаній отримувати доступ як до світового фінансового ринку, так і до ринку новітніх технологій.

Аналіз актуальних досліджень. У вітчизняній науковій думці дослідження природи лізингу набуло особливої ваги. Зокрема, окремі аспекти питань впровадження лізингу висвітлювалися у працях таких науковців як: Т. І. Галецька, А. М. Герасимович, І. А. Герасимович, О. І. Гонто, Т. Ф. Григораш, О. П. Дяченко, А. В. Жаворонок, І. С. Крамаренко, Н. А. Морозова-Герасимович, С. С. Пільгуй, А. О. Рибалка, К. В. Слюсаренко, О. Г. Тата-ренко, О. І. Топішко та багатьох інших.

Зокрема, у дослідженні О. П. Дяченко система лізингу розглядається як складова оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Автор досліджує переваги та недоліки лізингу в процесі технічного забезпечення з метою здійснення виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств на інноваційній основі [1].

Аналогічно І. С. Крамаренко визначає, що стан матеріально-технічного забезпечення агропромислового комплексу України потребує не тільки модернізації, а суттєвого оновлення, що можна зробити за допомогою такого фінансового інструменту, як лізинг. Автор проаналізував сучасний стан надання лізингових послуг і визначив переваги їх використання та чинники, що гальмують розвиток лізингу [2].

Дослідники К. В. Слюсаренко та А. О. Рибалка аналізують сутність та особливості лізингу, а також обґрунтовують

необхідність розвитку ринку лізингу як альтернативного джерела залучення коштів та способу технічного переоснащення вітчизняних підприємств. Дослідники систематизували основні проблеми та перспективи використання лізингу підприємствами в Україні [3].

Аналіз сучасного стану діяльності банківських установ у сфері надання нетрадиційних послуг з лізингу і факторингу піднімають Т. Ф. Григораш та С. С. Пільгуй. Науковцями досліджено роль лізингу і факторингу на ринку фінансових послуг банківських та небанківських установ. Визначено основні проблеми та запропоновано шляхи вдосконалення операційної діяльності вітчизняних банків [4].

Сутність, механізм проведення, оподаткування, методика обліку і аналізу лізингових операцій досліджували А. М. Герасимович, І. А. Герасимович та Н. А. Морозова-Герасимович. Вченими чітко визначено основні елементи лізингових операцій: об'єкти, суб'єкти, строки лізингу, лізингові платежі, систематизовано види лізингу. Для аналізу динаміки лізингових операцій було запропоновано стандартні показники динаміки, а саме абсолютний приріст вартості майна, призначеного для передачі в оренду; темп зростання вартості майна, призначеного для передачі в оренду; темп приросту вартості майна, призначеного для передачі в оренду [5].

Проблеми, що виникають у сільськогосподарських підприємств при укладанні та реалізації лізингових угод досліджували Т. І. Галецька та О. І. Топішко. Авторами окреслено напрями вдосконалення економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу і визначено роль держави у цьому процесі [6].

О. І. Гонтою та А. В. Жаворонком проведено аналіз сучасного стану діяльності комерційних банківських установ у сфері надання нетрадиційних послуг лізингу. Охарактеризовано основні тенденції розвитку нетрадиційних банківських послуг в Україні, досліджено їх роль на ринку

фінансових послуг банківських і небанківських установ. Також визначено основні проблеми та шляхи вдосконалення операційної діяльності вітчизняних банків [7].

О. Г. Татаренко звертає увагу на те, що, незважаючи на значний економічний ефект і визнання, в сучасних українських економіко-правових реаліях впровадження лізингу ускладнюється відсутністю методологічної бази, вільних коштів державного сектору економіки, а також законодавчо визнаними об'єктами, які можуть і не можуть бути предметами лізингу [8].

Таким чином, питання щодо розвитку лізингових відносин у науковому світі досить детально і всесторонньо вивчається, переваги і недоліки лізингу розглядаються у прикладних площинах. Більшість дослідників вказують на те, що в процесі впровадження лізингу, зокрема міжнародного, багато що залежатиме від того, наскільки вдасться забезпечити відповідність стандартів української економіки світовим стандартам.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз історичних аспектів впровадження лізингових відносин в країнах світу та розробка пропозицій щодо вдосконалення регулювання лізингової діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розвиток ринкових відносин та звернення учасників цивільного обороту до лізингу як до одного з найбільш ефективних і перспективних нетрадиційних джерел фінансування зумовили необхідність дослідження історії лізингового ринку. Загалом він широко розповсюджений за рубежем, а сьогодні досить активно розвивається і в Україні.

Оренда, як початкова форма лізингу, використовувалася у господарській діяльності ще з часів давньогрецької, римської і єгипетської цивілізацій. Саме на цьому етапі оренду використовували як доступний спосіб отримання необхідних засобів виробництва та землі для розвитку сільського господарства, сприймаючи її у якості засобу для задоволення короткострокових потреб. Як інструмент

довгострокового фінансування оренду не розглядали.

У XIX ст. у Великобританії у зв'язку з бурхливим розвитком промисловості, а також зростанням виробництва різних видів устаткування, зросла і кількість товарів, які здавалися в оренду на визначених договором умовах. Відмінною рисою даного етапу стає включення опціонів (права на покупку), які надавалися користувачам по закінченню терміну оренди. Власне термін «лізинг» виник в кінці XIX ст., коли керівництво компанії «Bell» вирішило здавати в короткострокову оренду вироблені телефонні апарати. Тут звернемо увагу на те, що в англійській юридичній мові слово «leasing» можна трактувати двояко: і як оренду, і як лізинг, який є її різновидом. З боку держави учасники даних угод ніяких привілеїв і пільг не отримували, розвиток орендних відносин ніяк не стимулювався.

Основною причиною активізації орендних відносин на початку XX ст. стало використання компаніями оренди як механізму просування на ринок своєї продукції. Виробниками була врахована не тільки проблема вилучення з обігу значних фінансових активів з боку споживачів, але і проблема збереження права власності на технології та обладнання. Різно зростаюча зацікавленість з боку споживачів призвела до формування незалежних фінансових компаній, які займалися орендою.

Важливою віхою розвитку міжнародних лізингових відносин можна вважати і появу державної програми США, яка отримала назву «Ленд-ліз» (від англ. Lend — давати в борг і lease — здавати в оренду, найм) і за якою Сполучені Штати Америки передавали союзникам у Другій світовій війні: боєприпаси, техніку, продовольство і стратегічну сировину, включаючи нафто-продукти.

Починаючи з 1954 року лізинг набув повсюдного поширення в розвинених країнах. Орендарі отримали можливість застосування прискореної амортизації предмета оренди для швидкого перенесення

вартості основних засобів на вироблену продукцію. Можливість використання даного інструменту лягло в основу створення лізингу як такого і було його відмітною рисою щодо оренди.

Перша спеціалізована лізингова компанія була відкрита у США і отримала назву United State Leasing Corporation, яка і до цього дня є одним з найбільших лізингодавців в Північній Америці під ім'ям United States Leasing International. Установа цієї компанії свідчить про новий етап розвитку лізингу — виділення його в окремий вид бізнесу [9].

В країнах Європи і Азії початок розвитку лізингового бізнесу відноситься тільки до кінця 1950-х рр. Наприклад, у Франції перша компанія по лізингу була створена у 1957 році. [10]. Діяльність цієї компанії (*Sepafites*) була пов'язана з лізингом промислового обладнання. У Німеччині перша компанія була створена у 1962 році, Італії – у 1963 році, Японії – у 1963 році (*Japan Leasing Corporation*). У Великобританії перша лізингова компанія була створена у формі спільного підприємства. Вона була заснована компаніями Mercantile Credit і US Leasing у 1960 році, проте серйозний розвиток лізинг в країні отримав лише після введення податкових пільг, тобто у 1970 році [11].

Важливою економічною передумовою поглибленого розвитку лізингових процесів стала серйозна нестача ліквідних коштів у промислових підприємств. Даною ситуацією скористалися промислові гіганти, такі як IBM, Херох, Caterpillar, BMW, які, починаючи з 1960-х рр. XX століття і до теперішнього часу, використовують лізинг як інструмент просування на ринок інноваційного обладнання. Проте, лише у 1970-х роках, які характеризуються економічним спадом в країнах Західної Європи і США, значення лізингу, як самостійного інституту в області

інвестицій і фінансування, різко зросло і було закріплено в законодавстві європейських країн [12]. З 1974 року Міжнародний інститут з уніфікації приватного права (УНІДРУА) розробляв конвенцію «Про міжнародний фінансовий лізинг», яка була остаточно узгоджена у 1988 році з 55 країнами [13]. Гармонізація лізингових законодавств стає однією з головних тенденцій сучасного етапу розвитку міжнародного лізингу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі характер розвитку міжнародного лізингу став визначатися двома основними тенденціями – глобалізацією і посиленням міжнародної конкуренції у фінансовій сфері. Загострення конкуренції відбувається і всередині самої лізингової індустрії, яка веде до того, що лізингодавці починають шукати нові конкурентні переваги. Це проявляється в диференціюванні лізингових продуктів через їх вартість, надання додаткових послуг, консолідації компаній з метою пошуку нових ніш і створення нових лізингових пропозицій. В цілому, активний розвиток лізингової діяльності у ХХ ст. пов'язано з впливом науково-технічних революцій, що викликало з боку підприємств постійну потребу модернізувати виробниче обладнання. Лізинг перетворився в невід'ємну складову інноваційної діяльності, так як дозволяв швидко оновлювати основні фонди, стрімко старіючі в зв'язку з появою нових досягнень науки і техніки.

В Україні ринок лізингових послуг став новим економічним явищем і знаходиться на початковому етапі розвитку. В подальших дослідженнях необхідно вивчати цю сферу діяльності, яка має значні перспективи щодо розвитку, проте це можливо лише за умови створення сприятливого економічного та правового середовища.

Література:

1. Дяченко О. П. Лізинг як складова відтворення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств / О. П. Дяченко [Електронний ресурс] / О. П. Дяченко // Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
2. Крамаренко І. С. Переваги лізингу в забезпеченні матеріально-технічної бази підприємств АПК [Електронний ресурс] / І. С. Крамаренко. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

3. Слюсаренко К. В. Лізинг як альтернативне джерело фінансування машинобудівних підприємств / К. В. Слюсаренко, А. О. Рибалка // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Економіка. – 2013. – Вип. 23. – С. 233–238.
4. Григораш Т. Г. Нетрадиційні банківські операції: лізинг та факторинг. Сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Т. Г. Григораш, С. С. Пільгуй. – Режим доступу: <http://bmo.ucoz.ua/Tezy.pdf>.
5. Герасимович А. М. Лізингові операції: сутність, механізм проведення, оподаткування, облік, аналіз / А. М. Герасимович, І. А. Герасимович, Н. А. Морозова-Герасимович // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; відп. ред. А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2009. – Вип. № 13. – С. 184–197.
6. Галецька Т. І. Основні напрямки оптимізації економічних взаємовідносин партнерів по агролізингу [Електронний ресурс] / Т. І. Галецька, О. І. Топішко. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/1020/1/osnovni.pdf>.
7. Гонта О. І. Лізинг як один із видів нетрадиційних банківських послуг: сучасний стан та перспективи розвитку / О. І. Гонта, А. В. Жаворонок // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 24. – С. 205–210.
8. Татаренко О. Г. Фінансовий лізинг як напрям фінансової політики в аграрній сфері економіки / О. Г. Татаренко // Економіка АПК. – 2012. – № 3. – С. 69–73.
9. Зейдлиц К. О. Лізинг. История возникновения и тенденции развития / К. О. Зейдлиц // Международный журнал экспериментального образования. – 2011. – № 8. – С. 223.
10. Иванов Ю. В. История развития лизинга в условиях рыночной экономики [Электронный ресурс] / Ю. В. Иванов, Л. М. Смирнов. – Режим доступа: <http://www.regeg.ru/articles/2011/vol4/3.pdf>.
11. Прудникова А. Е. Историческое развитие и сущность лизинга [Электронный ресурс] / А. Е. Прудникова. – Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2014/06/pdf/62.pdf>.
12. Газман В. Лізинг за рубежом [Електронний ресурс] / В. Газман. – Режим доступу: www.obo.ru.
13. Мировые тенденции в развитии лизинговой отрасли [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.leasing.ru.

References:

1. Djachenko, O. P. (2014), "Leasing as a component of the reproduction of the material-technical base of agricultural enterprises", available at: <http://nbuv.gov.ua/> (Accessed 18 April 2017).
2. Kramarenko, I. S. (2011), "The advantages of leasing in the provision of material and technical base of agricultural enterprises", available at: <http://nbuv.gov.ua/> (Accessed 18 April 2017).
3. Sliusarenko, K. V. and Rybalka, A. O. (2013), "Leasing as an alternative source of financing of engineering enterprises", *Naukovi zapysky [Nacionaljnogho universytetu "Ostrozjka akademija"]*, vol. 23, pp. 233–238.
4. Ghryghorash, T. G. and Pil'gyi, S. S. (2012), "Non-traditional banking operations: leasing and factoring. Current state and prospects of development", available at: <http://bmo.ucoz.ua/Tezy.pdf> (Accessed 18 April 2017).
5. Gherasymovych, A. M. Gherasymovych, I. A. and Morozova-Gherasymovych, N. A. (2009), "Leasing operations: the nature of the mechanism of the taxation, accounting, analysis", *Finansy, oblik i audit*, vol. 13, pp. 184–197.
6. Ghalecjka, T. I. and Topishko, O. I. (2015), "The main directions of optimization of economic relations between the partners in Agroleasing", available at: <http://eprints.oa.edu.ua/1020/1/osnovni.pdf> (Accessed 18 April 2017).
7. Ghonta, O. I. and Zhavoronok, A. V. (2013), "Leasing as a type of non-traditional banking services: current state and prospects of development", *Naukovi zapysky Nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija»*. Serija : *Ekonomika*, vol. 24, pp. 205–210.
8. Tatarenko, O. G. (2012), "Financial leasing as the direction of financial policy in the agrarian sphere of economy", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 69–73.
9. Zejdlyc, K. O. (2011), "Leasing. The history and development trends", *Mezhdunarodnyj zhurnal eksperimentaljnogho obrazovanyja*, vol. 8, p. 223.
10. Yvanov, Ju. V. and Smirnov, L. M. (2011), "The history of the development of leasing in a market economy", available at: <http://www.regeg.ru/articles/2011/vol4/3.pdf> (Accessed 18 April 2017).
11. Prudnykova, A. E. (2014), "The historical development and nature of leasing", available at: <http://ej.kubagro.ru/2014/06/pdf/62.pdf> (Accessed 18 April 2017).
12. Ghazman, V. (2013), "Leasing abroad", available at: www.obo.ru (Accessed 18 April 2017).
13. Global trends in the development of the leasing industry available at: www.leasing.ru (Accessed 18 April 2017).